

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1986

BRNO 1989

Mittelalterlicher Hausberg bei Pulkov, Kat: Geb. Radkovic / Bez. Třebíč/. Der Beitrag knüpft an die Entdeckung des Hausberges von Dr. J. Unger an. Er steht auf einem felsigen Ausläufer in das Tal der Rokytá und von drei Seiten ist er von einem Graben und Wall umgeben. Das Wohnareal /26 x 20 m/ hat im NO Reste eines Umfangsmauers. Südlich des Hausberges sind im Tal Spuren einer mittelalterlichen Dorfwüstung, seines wirtschaftlichen Hinterlandes. Dies kann eine von den Niederlassungen sein /Urbanice; Holawich, Dalibořice/, die in der Umgebung erinnert werden.

POVRCHOVÝ PRŮZKUM ZŘÍČENINY HRADU DĚDIC, k. ú. Dědice /o. Vyškov, okr. Vyškov/

Miroslav Pláček, Strážnice, Rudolf Procházka, AÚ ČSAV Brno

/Obr. 32/

Stavebník využil k postavení hradu rozlehlý, ale nízký výstupek masivu Dražanské vrchoviny do záhybu Velké Hané na dnešním severním okraji osady Hlamiltony ve výšce 300 m n. m. Dispozice je dvojdielná. Předhradí tvaru obdélníka se zkosenými nebo zaoblenými rohy je 72 m široké a 65 m dlouhé. Část jeho obvodu lemuje až 6 m široké valové těleso místy s pozůstatky zdí na povrchu. Další stopy zástavby nejsou patrné, neboť plocha byla kultivována pro sad. Od šíje je předhradí odděleno mohutným půlkruhovým příkopem, jenž je až 30 m široký a proti vnějšímu valu až 11 m hluboký. Před vnějším valem je další příkop 16 - 24 m široký a nyní 4 m hluboký. Jeho dno je však vyrovnáno a využíváno jako louka. Val je na jihozápadě rozvezen a na severovýchodě byl nad říčkou ukončen nějakým fortifikačním objektem.

Jádro hradu má podobu zužujícího se čtyřúhelníka délky 50 m a šířky od 51 m v čele do 21 m vzadu. Příkop mezi hradem a předhradím má šířku přibližně 20 m a hloubku 4,5 m. Po obvodu jádra vystupují na několika místech zbytky zdíva obvodové hradby, na jihovýchodě dokonce s dochovaným lícem. Na přístupové straně je 4 m široká terasa, asi relikv parkánu. Povrch jádra byl upraven nedávno pro pódium a hlediště, staršího původu je zřejmě sníženina podél jihovýchodní strany.

Při povrchovém průzkumu se podařilo získat z akropole 18 středověkých střepů, dosti velký noubor keramiky ze starších období a výkopů bez bližších nálezoových okolností je uložen ve vyškovském muzeu. Až na výjimky působí hrncina jednotným dojmem. Je vyrobena ze středně zrnité hlinitopísčité suroviny vypálené v šedých odstínech. Jen vzácně se ve hmotě několika zlomků hrnců a zásobnic vyskytla tuha. Převažují vzhůru vytažené, méně vyhnuté - hraněné či přehnuté okraje hrnců, vyskytují se i části džbánů několika variant, zvonových a kónických poklic, kahanů a zásobnic. Ve výzdobě zjišťujeme vedle žlábkové šroubovice ještě hojně i ryté linie, vlnice a vzácněji i vpichy, zcela ojediněle i pás otisků radélka na vnější ploše vytaženého okraje. Upřesnit dataci této keramiky, prozrazující výrazná regionální specifika zvláště směrem nahoru, není zatím možné. Z nejbližších analogií lze uvést soubor publikovaný z nedalekého hradu Stagnova /Bolina 1980, 271, 272, obr. 5/. Rámcově jde o hrncinu poslední čtvrti 13. a podstatně části 14. století. Některé ovalené okraje a střepy: tenkostěnných výdutí je možné klást i do 15. století, vyskytly se však v zanedbatelném počtu.

Přímou zprávu o hradu obsahuje sice až zápis z roku 1381, avšak roku 1278 se po něm píše proslulý Milota. Před tímto datem se roku 1269 zcela ojediněle nazývá "z Kvasic", později ale výlučně "z Dědic" /ZDO IV, č. 14; CDB V/2, č. 858, 578; č. 592, 184/. Zdá se, že po Milotově smrti na počátku 14. století přestal hrad sloužit k trvalému pobytu majitelů panství. Ve 2. polovině 14. století náležel pánům ze Šternberka, kteří zde podle listiny z roku 1372 měli svého purkrabího /CĐM XV, č. 138, 118/. Roku 1381 se nazývá "starým" oproti "novému" Stagnovu. Jako "starý", nikdy ne pustý, je jmenován po delším mlčení i v zápisech z let 1526 a 1537, zatímco k roku 1480 a 1511 se v obdobných výčtech majetku zmiňuje jen ves či městečko Dědice /Zemek-Turek 1983, 526; ZDO XXIV, č. 48, 299; XII, č. 28, 9; XVII, č. 86, 175/. Přitom Stagnov se roku 1537 výslovně zve pustým.

Dědický hrad postavil s největší pravděpodobností v sedmdesátých letech 13. století Milota z Dědic. Existoval asi ještě na sklonku 14. století, delší přežívání v 15. století zatím nelze doložit.

L i t e r a t u r a :

- Bolina, P. 1980: Hrad Templštejn, k. ú. Jamolice, okr. Znojmo a jeho vztah k chronologii hradů s plášťovou zdí na Moravě, *Archaeologia historica* 5, 267-276.
Zemek, M. - Turek, A. 1983: Regesta listin z lichtenštejnského archivu ve Vaduzu z let 1173 - 1526, *SAP XXXIII*, 149-296, 483-527.

Oberflächenuntersuchung der Burg ruine Dědice, Kat. Geb. Vyškov - Dědice / Bez. Vyškov/. Die zweiteilige Burg befindet sich auf einer Spornlage oberhalb des nördlichen Randes des Dorfes Hamiltony in einer Höhe von 300 m ü. M. Die längliche Vorburg im Ausmass von 72 x 65 m säumt teilweise den Wall, der Mauerüberreste überdeckt. Weitere Spuren der Verbauung waren durch landwirtschaftliche Kultivation vernichtet worden. Vom Nacken ist die Vorburg durch zwei mächtige Gräben mit einem Wall inmitten abgeteilt. Ebenfalls durch einen Graben ist der Burgkern im Grundriss eines sich verjüngenden Viereckes im Ausmass von 50 x 21 - 50 m ausgegliedert. Längs des Umfanges treten Mauerreste des Umfanges auf. Die Innenfläche hat man vor nicht langer Zeit zu einem Amphitheater hergerichtet.

Bei der Oberflächenuntersuchung gelang es von der Akropolis 18 Scherben zu gewinnen, ein grösserer Komplex ist im Museum in Vyškov deponiert. Die Keramik kann man in der absoluten Mehrzahl in den Abschluss des 13. und in den Verlauf des 14. Jahrhunderts legen, einen unscheinbaren Teil auch in das 15. Jahrhundert. Historische Quellen erlauben den Ausbau des Sitzes in die siebziger Jahre des 13. Jahrhunderts /1278 Milota von Dědice/ zu legen. Im Besitz der Herren von Šternberk stand die Burg noch an der Neige des 14. Jahrhunderts, über ein Überleben tiefer in das 15. Jahrhundert haben wir keine genügenden Unterlagen.

POVRCHOVÝ PRŮZKUM OPEVNĚNÉHO SÍDLA V RUMBERKU /o. Deštná - Roubanina, okr. Blansko/

Miroslav Plaček, Strážnice, Rudolf Procházka, AÚ ČSAV Brno
/Obr. 33/

Relikty středověkého opevněného sídla jsou situovány nad východním okrajem zástavby osady Rumberk, v ostrožné poloze na levobřeží potoka Zavadilky v nadmořské výšce 453 m. Od náhorní plošiny na východě je hrádek oddělen obloukem příkopu a mohutného valu. Příkop je 18 m široký a 6 m hluboký, val má v patě šířku 18 m a mírně převyšuje centrální pahorek. Kolem jádra obíhající okružní příkop a val, který navazuje na násep v čele, je narušen na jihu lesní cestou a na jihozápadě lomem. Příkop dosahuje šířky 15 - 22 m.

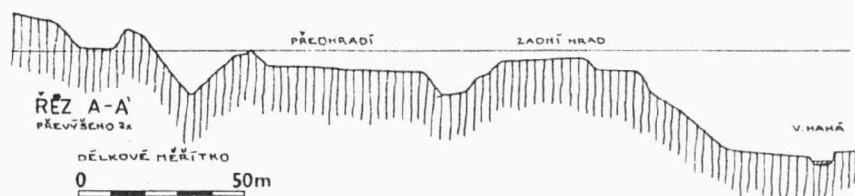
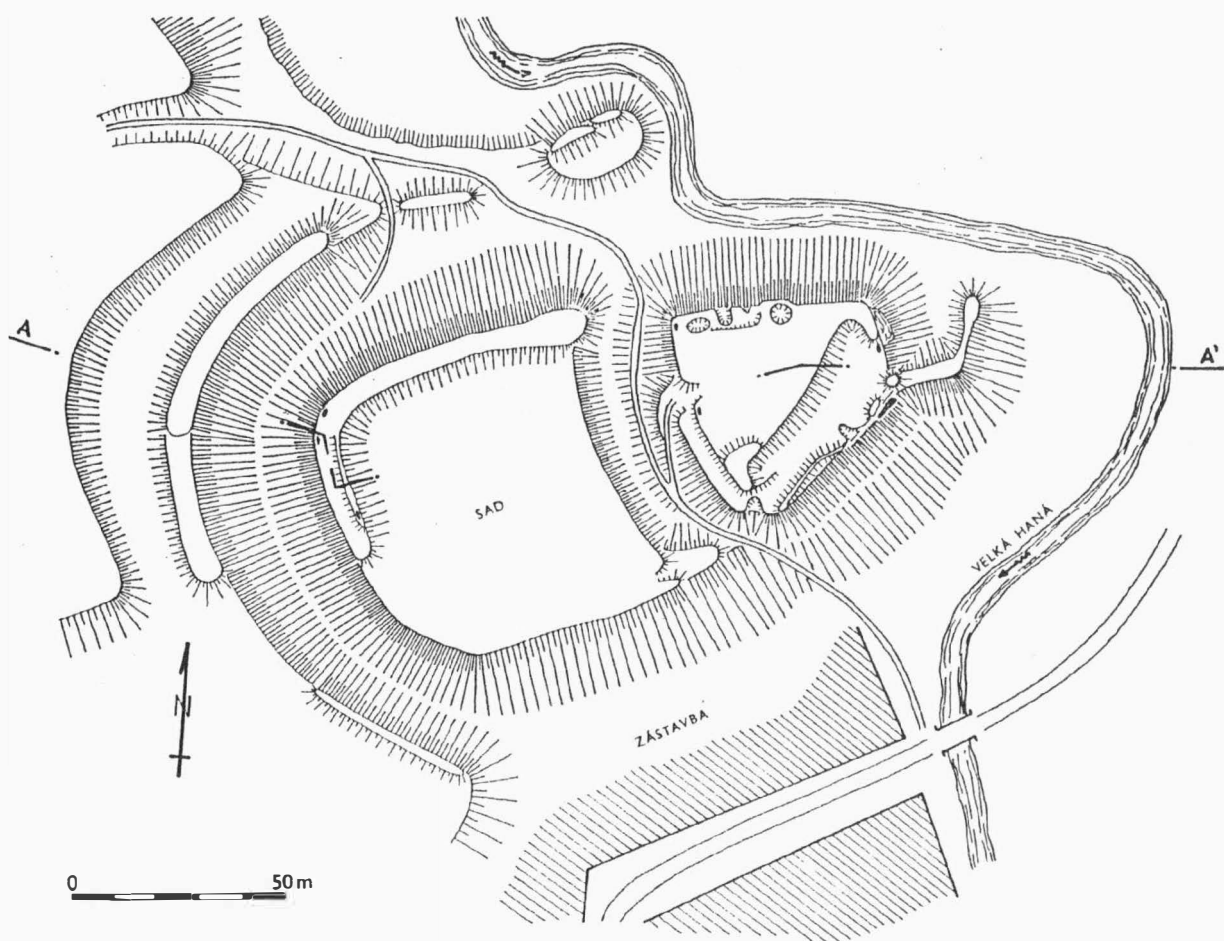
Obytný areál má půdorys přibližně čtvrtkruhové výšece o poloměru 23 m a v jeho severovýchodní části je mírně zvýšené místo 13 x 13 m, snad po věžovém stavení. Zřetelné prolákliny jsou zčásti novodobého původu. Ještě v první půli tohoto století zde byly patrné zbytky zdí, při jejich záměrném odstranění byly údajně nalezeny spoušť samostřelu, tesák a další železné předměty. Uvádí se také výskyt přepálené mazanice, což svědčí o přítomnosti dřevohlinitých objektů /Mackerle-Továrek-Vacová 1946, 90; Skutil 1961, 102/. V boskovickém muzeu je uložen soubor 9 zlomků den a výdutí hrnců a 15 železných předmětů. V rámci střepového materiálu lze rozlišit jednak hlinitopísčitou, středně zrnitou složku s ojedinělými zrnky tuhy /5/, jednak netuhovou s výrazným zastoupením slídy /4/. Na výdutích první skupiny se vyskytují svazky vodorovných rýh, u druhé typicky středověká žlábková šroubovice. Z 15 železných předmětů lze určit 3 zlomky srpů, 1 atypický hrot s tulejkou, devět hřebů; nejasná je funkce tyčinky s roztepaným koncem a dalšího zlomku tvaru písmene U. Vzhledem k nedostatku chronologicky citlivých nálezů, lze uvažovat pouze o rámcovém zařazení kolekce do 2. poloviny 13. - 14. století.

Hrádek vznikl nejspíše až po roce 1274, kdy olomoucký biskup Bruno postoupil svému manu Bertoldovi "de Ronberch" lénem 19 lánů v nedalekém Kochově /CDB V/2, č. 740, 403, 404/. O členech tohoto rodu slyšíme naposled kolem roku 1317 a patrně ještě 1330 /CDM VI, č. 118, 91; Lechner I, 4, 5; CDM VI, č. 392, 301/. Původně rozsáhlé léno se ve 2. pololetí 14. století rozpadlo na více částí. Jeho jádro s městečkem Rumberk nacházíme roku 1391 v rukou pánů z Letovic, sídlo se již neuvádí. Roku 1438 byla i tato država rozdělena mezi dva feudály /Lechner I, 14, 47/. Manský statek existoval i v 15. a 16. století /Hosák 1938, 319/.

K upřesnění zániku lokality bychom potřebovali více archeologických nálezů. Lze předpokládat, že její osud rozhodujícím způsobem ovlivnilo připojení k letovickému panství se samostatným, podstatně větším sídlem a životaschopným tržním střediskem. Hypoteticky lze položit zánik hrádku na přelom 14. a 15. století, či o něco později.

L i t e r a t u r a :

- Hosák L. 1938: Historický místopis země moravskoslezské, Praha.
Mackerle, J. - Továrek, F. - Vacová, P. 1946: Moravskotřebovský okres. Brno.
Skutil, J. 1961: Středověké nálezy v Deštné na Jevíčsku. PV 1960, 102.
Vlastivěda Jevíčska, Svitavska a Moravskotřebovska, Jevíčko.

Obr. 32.

Dědice /okr. Vyškov/, Terénní náčrt a řez lokalitou. - Terrainskizze und Schnitt.

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1986

- Vydává : Archeologický ústav ČSAV v Brně,
sady Osvobození 17/19
- Odpovědný redaktor : akademik Josef Poulík
- Redaktoři : Dr. Z. Himmelová, Dr. J. Stuchlíková,
Dr. J. Unger
- Překlady : Dr. R. Tichý, E. Tichá
- Kresby : A. Krechlerová
- Na titulním listě : bronzová plastika z Brna - Kozí ul.
- Tisk : Oblastní ediční středisko Jihomoravské
základny pracovišť ČSAV v Brně
- Evidenční číslo : ÚVTEI - 73332
- Vydáno jako rukopis : 450 kusů. - neprodejné